

הרופא וגרושתו / ש"י עגנון

- הרופא הוא **הדמות הראשית** בסיפור. דינה אשתו היא **דמות משנית** ואנו יודעים עליה רק מהרופא. **המספר** הוא הרופא – **מספר עד בגוף ראשון יחיד**. כל שידוע לנו הוא דרכו.
- הרופא עובר **תהליך נפשי** שרק בסופו, כעבור כעשרים שנה מאז התגרש, הוא מתוודע אל עצמו ומבין כי הוא **החולה!!!** וזוהי **האירוניה** שבסיפור **שהרופא הוא החולה**.
- העלילה מתרחשת בווינה בירת אוסטריה, בין שתי מלחמות העולם. הסיפור הוא על שלוש שנות נישואין של הרופא ודינה, האחות שהכיר בבית-החולים בו עבד. במשך שלוש שנים הרופא מתעלל נפשית באשתו וכל זאת – משום ששכבה באופן חד-פעמי עם לבלר – בטרם הכירה את הרופא.
- **הלייט-מוטיב** שבסיפור הוא – **החולי והריפוי**. הכותרת מדברת על **רופא**; הרופא ודינה האחות מכירים **בבית-החולים** בו שניהם עובדים; ביציאתם הרומנטית הראשונה נושא שיחתם הוא **בעלי-מום, חולים ומחלות**; הרופא מטפל בשלב מסויים בבלבר **שמתאשפז** בבית-החולים בו עובד הרופא; דינה, לקראת גירושיהם מטפלת בנערה **משותקת**. אנו רואים כי היחסים בין הרופא לאחות הם יחסים **חולניים, יחסים סאדו-מזוכיסטיים** כלומר – הרופא מתעלל בדינה ובעצמו. יש פה תבנית של גבר מכה ואישה מוכה. דינה למעשה "משתפת פעולה" עם הרופא בכך שהיא שותקת, בוכה אבל לא "חותכת" אחת ולתמיד את התעללויותיו. רק בשלב מאוחר, כאשר היא מבינה כי הריפוי הוא בגירושין – היא מציעה לו גט. הרופא מזדעזע אבל, **בתת-מודע** מבין כי היא צודקת. **העלילה היא עלילה נפשית בעיקרה: הרופא מבין כי הוא מתעלל באשתו ומתייסר על כך אבל לא מסוגל להפסיק. לפנינו מאבק המתחולל בנפש הרופא בין המודע לתת-מודע. התת-מודע משתלט על המודע.** הרופא מודע להתעללותו באשתו ואומר: "אבל הכרת העניין (= המודע) לא הביאה אותי לידי שיקוט הלב (= התת-מודע)".
- **נקודת מפנה** בסיפור – כאשר הרופא לא חדל להציק לדינה – בתקופת אירוסיהם – הוא מרגיש שהיא עצובה ולא יודע למה (אפילו חושב שהיא עצובה כי היא ענייה ואז מברר זאת ומתברר לו שהיא באה ממשפחה אמידה!) ואז לבסוף, אחרי הצקות חוזרות ונשנות דינה מגלה לו יום אחד כי "דברים היו לי עם אחרי" כלומר – היא שכבה עם מישהו לפני שהכירה את הרופא! מאותו רגע, הרופא מתחיל **באובססיה שלו כלפי הבלבר**. הוא מתחקר את דינה מה שמו, מה מוצאו, וכאשר מתברר לו שהוא בסך-הכל לבלר, כלומר פקיד נמוך, הוא "נעלב" שדינה שכבה עם מישהו ממעמד נמוך. מילא היה פרופסור מישהו ממעמד גבוה כשלו... הוא מרגיש שמעמדו שלו נפגע! יש לזכור כי מוצאו של הרופא הוא **בן פחח עני** כלומר, למעשה "בראש שלו" הרופא נשאר עדיין עני למרות שהוא רופא, משכיל ונחשב עתה לאדם ממעמד גבוה ומכובד! אנו רואים כי לרופא בעצם **דימוי עצמי נמוך, רגשי-נחיתות** שהוא למעשה לא שולט עליהם. בתחילה הרופא מתנהג כאילו העובדה שארוסתו שכבה עם מישהו אחר, בגלל מעידה של רגע ובאופן חד-פעמי, לא נוגעת לו והוא לא מדבר על כך עם דינה. הוא לא מבטל את אירוסיו עימה. אבל, כבר בחופה הוא חושב מחשבות רעות ולאחר מכן, בליל הכלולות הוא שומע צעדים ומדמיין שזהו הבלבר. כך, מתחילים חיי נישואיהם ונמשכים בהתעללות בלתי פוסקת מצד הרופא המביאים סבל מכאוב וכאב לשניהם. הרופא מתעלל נפשית בדינה – ובעצמו. יחסיהם **חולניים** – סאדו-מזוכיסטיים. בשלב מסויים הרופא **חולם** על

הלבּלר, מזדעזע מהעובדה הזאת ומחליט לשפר לאלתר את יחסיו עם דינה. הוא סבור שכבר הכל בסדר והאדם הוא אדון לגורלו ואז – יום אחד מתאשפז הלבּלר בבית-החולים בו עובד הרופא. הרופא ממש "משתגע" מהעניין למרות שכלפי חוץ הוא מתנהג ללבּלר בצורה יוצאת מן הכלל! גם כאן, אנו רואים את **האובססיביות** המלווה אותו לנושא הלבּלר. הוא מספר על הלבּלר המאושפז לדינה וזו, לא מגיבה כי באמת לא אכפת לה מהלבּלר שלא הייתה לו שום חשיבות בעיניה. הרופא מתרגז שדינה אדישה למרות שהוא יודע שאם היא הייתה מתרגשת מהעניין הוא היה מתרגז עוד יותר! הרופא מבין שהוא במילכוד נוראי ורק גירושין ירפאו אותו. בפעם השנייה שדינה מציעה לו גט הוא מתרגז נורא אבל, בסופו של דבר מבין כי אין ברירה – והם מתגרשים. עד היכן היה אובססיבי לעניין הלבּלר ניתן ללמוד מה"הסבר" שהוא נותן לעובדה ש"ילדים לא היו לנו כי חששתי שמא יהיו דומים ללבּלר..." כלומר הרופא שהוא איש מדע חושב מחשבות כל-כך מעוותות. שיקול-הדעת שלו מתרסק בכל הנוגע לעניין הלבּלר. רק **בסוף הסיפור** מבין הרופא כי הוא החולה כאשר הוא רואה בדמיונו את דינה (כעשרים שנה אחרי גירושיהם) והוא מדמה עצמו מושיט ידו כלפיה – כמו שהחולים היו עושים כפי שנזכר בפרק הראשון (**סיפור מעגלי**) ואומר לה: "אחות אחות בואי אצלי"... הרופא הוא החולה. זוהי האירוניה.

- **מוטיבים** – החולי והריפוי – המוטיב המרכזי; **התכלת השחורה שבעיני דינה** – מרמז כי משהו לא יהיה בסדר ביחסיהם או – שדינה מסתירה איזה סוד מפני הרופא או, שאינה טלית שכולה תכלת כפי שסבר הרופא כאשר הכיר אותה. הוא מתאר אותה בהתחלה **כאישה מושלמת** ולכן בהמשך – כאשר מגלה כי שכבה עם מישהו אחר – הוא נדהם. "הדבר המושלם" שחשב שהיה לו – נמצא "פגום". אנו רואים שהרופא שתלטן ורכושן. כאילו "הרכוש" שלו נפגע ושוב אינו מושלם! מוטיב נוסף הוא **הפרחים** המופיעים שלוש פעמים בסיפור בהקשרים שונים: כאשר הוא "משוויץ" לפני דינה כשהוא מגיע לחדרה לראשונה וקורא לכל פרח ופרח בשמו הלאטיני ושמו הגרמני; בליל הכלולות כאשר הוא מציק לדינה בעניין השושנים, דבר המרמז על רצונו לשלוט בה; בסוף הסיפור כשדינה מתחילה לעבוד עם נערה **משותקת** ומביאה לה פרחים, דבר שיכול לסמל את **השיתוק** שבנישואיהם או דווקא את תחילת **עצמאותה** של דינה.

- **השם דינה** – המשותף לשתי ה"דינות": דינה המקראית ודינה שבסיפורנו איבדו את בתוליהן לפני נישואיהן. השונה – דינה שבתנ"ך נאנסה פיזית פעם אחת ואילו דינה שבסיפורנו נאנסת באופן נפשי יום יום.

- **סמלים** - החופה שהתמוטטה בשעת נישואיהם – רמז מקדים להתמוטטות הנישואין; העדים שבאו לחופה שזה עתה חזרו מלווייה – רמז מקדים למות נישואיהם; המיטה הצרה בחדרה של דינה – רמז מקדים שאין מקום לשניהם; החשמלית – כנ"ל; נעילת הדלת – כאשר בפעם השנייה דינה מציעה לרופא גט והוא מתרגז עליה והיא נעלבת עד עמקי נשמתה ונועלת את הדלת בפניו – סמל **לנעילת היחסים** ביניהם באופן סופי! ההתעללות של הנאצי בפרופסור – כפי שנזכר בפרק הראשון – רמז מקדים להתעללות של הרופא בדינה.